

Luxembourg, oktoober 2024

2023. aasta aastaaruanne ELi eelarve kohta: 10 korduma kippuvat küsimust

1. Mis on Euroopa Kontrollikoja roll seoses ELi raamatupidamise aastaaruandega?

Auditeerime igal aastal **ELi raamatupidamise aastaaruannet ja esitame oma arvamuse** kolme valdkonna kohta: kas raamatupidamise aastaaruanne on usaldusväärne ning kas ELi tulud koguti ja maksed tehti vastavalt eeskirjadele. Selle alusel koostame oma **kinnitava avalduse**, mille peame esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule (tulenevalt Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artiklist 287).

2023. aastal oli ELi kulutuste kogumaht **191,2 miljardit eurot**. Võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastule eraldatud vahenditest tehtud kulutusi (**48,0 miljardit eurot**), oli ELi maksete summa 2023. aastal **239,2 miljardit eurot**.

2. Millised olid Euroopa Kontrollikoja järeldused 2023. aasta raamatupidamise aruande kohta?

Kinnitasime 2023. aasta raamatupidamise aastaaruande **usaldusväärset** (st esitasime märkusteta arvamuse). Nii on see olnud juba alates aastast 2007. Meie hinnangul annab 2023. aasta raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest aspektides tõepärase pildi ELi finantsolukorrast, finantstulemustest, rahavoogudest ja netovara muutustest.

Leidsime, et tulud ei olnud olulisel määral vigadest mõjutatud. Kulutuste kohta esitame kaks eraldi arvamust: üks ELi eelarve ja teine taaste- ja vastupidavusrahastu kohta. Neist viimane moodustab COVID-19 pandeemia reageerimiseks loodud ELi taasterahastu „NextGenerationEU“ (NGEU) peamise tugisamba. **ELi eelarvekulutuste** hinnanguline veamäär oli 5,6%. See oli märkimisväärselt kõrgem kui varasematel aastatel (2022. aastal 4,2%, 2021. aastal 3,0% ning 2019. ja 2020. aastal 2,7%). Nagu neljal eelneval aastal, järeldasime ka 2023. aastal, et vead olid läbiva iseloomuga ja esitasime seetõttu **vastupidise arvamuse**.

Taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamine erineb oluliselt ELi eelarvekulutustest. Kui ELi eelarvest tehtud kulutuste puhul makstakse toetusesaajatele teatud tegevuste eest või hüvitatakse tekkinud kulud, siis taaste- ja vastupidavusrahastu raames makstakse liikmesriikidele toetust eelnevalt kindlaks määratud eesmärkide või sihtide rahuldava saavutamise eest.

Seepärast esitasime **eraldi auditiarvamuse taaste- ja vastupidavusrahastu kulutuste kohta** ning käsitlesime neid aastaaruande eraldi peatükis. Leidsime 452-st kontrollitud eesmärgist ja sihist 16 puhul korrektsusega seotud probleeme. Vigu oli ka kuuele liikmesriigile tehtud kuues makses. Lisaks leidsime liikmesriikide aruandlus- ja kontrollisüsteemides läbivaid puudusi, mis võivad ohustada ELi finantshuvide kaitset. Seetõttu esitasime **märkustega arvamuse**.

3. Mis on märkusteta, märkustega ja vastupidine arvamus?

Märkusteta arvamus tähendab, et raamatupidamise aastaaruandes esitatud arvanded annavad õige ja õiglase ülevaate ning järgivad finantsaruandlusele ja -juhtimisele kehtivaid nõudeid. Seejuures on alustehingud kõigis olulistest aspektides seaduslikud ja korrektsed.

Märkustega arvamus tähendab, et audiitorid ei saa küll esitada märkusteta arvamust, kuid leitud probleemid ei ole siiski läbiva iseloomuga.

Vastupidine arvamus tähendab, et probleemid on laialt levinud.

4. Mis on oluline veamäär?

Audititerminoloogias tähendab see **läve, millest kõrgemat veamäära peetakse olulist mõju omavaks**. Oluline veamäär on veamäär, mis mõjutab tõenäoliselt auditiaruande kasutajate otsuseid. Nii kontrollikoda kui ka Euroopa Komisjon on seadnud **olulisuse läveks** 2%.

5. Mida meie hinnanguline veamäär tähendab?

5,6% on meie hinnangul **osakaal summast, mida ei oleks tohtinud ELi eelarvest välja maksta**, kuna meie arvates ei kasutatud seda ELi või liikmesriikide õigusnormide kohaselt.

Tüüpilisteks vigadeks on maksed, mis tehti kas toetuskõlbmatutele toetusesaajatele või projektidele, või oli tegu teenuste, toodete või investeringutega, mille puhul ei rakendatud õigesti riigihanke-eeskirju.

6. Kas see tähendab, et 5,6% ELi eelarvest läks raisku?

Ei. Nii ei saa öelda, kuna vea ja raiskamise vahel on oluline erinevus. ELi eelarvekulutuste meiepoolse testimise käigus kontrollitakse, kas ELi rahalisi vahendeid on kasutatud eeskirjade kohaselt, kas kantud kulud on nõuetekohaselt arvatud ning kas rahastamiskõlblikkuse tingimused on täidetud. Kui üks või mitu neist nõuetest ei ole täidetud, nimetame me seda veaks. Seda 5,6% tähendabki.

Kuigi need vead hõlmavad makseid projektidele või toetusesaajatele, kes ei vastanud toetuskõlblikkuse tingimustele, võivad need maksed siiski anda soovitud kasu. Seetõttu **ei saa neid pidada raha raiskamiseks**. Näiteks võib tuua ühe käesoleva aasta auditiaruandes esitatud juhtumi: see Tšehhis auditeeritud projekt hõlmas automatiseeritud jalgrataste parkimistorni ehitamist. Korraldati lihtsustatud hankemenetlus, milles esitas pakkumuse vaid üks pakkuja, kes ka hanke võitis. Selgus, et hanke tehnilise kirjelduse oli koostanud üks edukaks osutunud pakkuja allhankija ning see vastas nii üksikasjalikult ainsa pakkuja tootele, et ühegi teise samaväärse tootega ei oleks olnud võimalik hanget võita. Tegemine on küll selge huvide konfliktiga, mis rikub nii ELi kui liikmesriigi riigihanke-eeskirju, kuid parkimistorni ehitati valmis ja on kasutuses. Teisest küljest võivad kulutused olla küll seaduslikud ja korrektsed, kui tähendada ometi raha raiskamist. Üks meie poolt varem käsitletud juhtum oli näiteks sadamataristu, mis rajati ilma tulevasi kaubamahtusid piisavalt arvesse võtmata.

7. Kas meie leitud vigade puhul on tegemist pettusega?

Enamikul juhtudel ei ole meil põhjust seda arvata. Pettus on kasu saamise eesmärgil toime pandud tahtlik tegu. Kuigi tavapärase auditiprotseduuridega võib olla keeruline pettust kindlaks teha, leiame oma testimise käigus igal aastal mitmeid pettusekahtlusega juhtumeid.

2023. aastal leidsime 748 auditeeritud tehingu seast 20 pettusekahtlusega juhtumit. Teavitasime neist Euroopa Pettustevastast Ametit (OLAF), kes korraldab koostöös liikmesriikide ametiasutustega vastavalt vajadusele uurimise ja teeb järelkontrolli. Neist 17 juhtumi kohta edastati info ka Euroopa Prokuratuurile.

8. Mida tähendavad läbiva iseloomuga vead ja suure riskiga kulutused?

Peaegu kahte kolmandikku ELi 2023. aasta eelarvekulutustest peetakse suure riskiga kulutusteks. Meie hinnangul on kõigi kulutuste veamäär 5,6%, kuid suure riskiga kulutusi eraldi vaadates on veamäär kuni 7,9%. Sellist liiki kulutuste suure osakaalu tõttu kogukulutustes (64,4%)

leiame, et vead on läbiva iseloomuga, st neid esineb kas kogu auditeeritud andmekogumis või selle **oluliselt suures osas**.

Suure riskiga kulutused tähendavad peamiselt seda, et toetuskõlblike tegevuste rahastamiskõlblike kulude hüvitamine ELi vahenditest põhineb sageli keerulistel eeskirjadel. Näiteks võib tuua teadusuuringute projektid (rubriik „Ühtne turg, innovatsioon ja digitaalvaldkond“), regionaal- ja maaelu arengu investeringud (rubriigid „Ühtekuuluvus, vastupanuvõime ja väärtused“ ja „Loodusvarad ja keskkond“) ning arenguabi projektid (rubriik „Naabrus ja maailm“).

Väikese riskiga on peamiselt **toetusõigustel põhinevad maksed**, mida tehakse toetusesaajate, kes täidavad teatud (vähem keerukaid) tingimusi. Näiteks hõlmavad sellised maksed üliõpilaste ja teadlaste stipendiume (rubriik „Ühtne turg, innovatsioon ja digitaalvaldkond“), põllumajandustootjatele makstavaid otsetoetusi (rubriik „Loodusvarad ja keskkond“) ning ELi töötajate palku ja pensione (rubriik „Euroopa avalik haldus“).

9. Milline on olukord ELi võla ja eelarvet ohustavate riskidega?

ELi võlg suurenes 2023. aastal eelarveaastal märkimisväärselt – 458,5 miljardi euroni (2022. aastal 348,0 miljardit eurot ja 2021. aastal 236,7 miljardit eurot). Seda peamiselt taasterahastu „Next Generation EU“ (NGEU) jaoks laenamise tõttu. EList on nüüdseks saanud üks suurimaid võlakirjade emitente Euroopas.

Samal ajal võivad NGEU laenude täiendavad intressi- ja kupongimaksud praeguse MFRi raames olla vahemikus 17–27 miljardit eurot.

ELi eelarve riskipositsioon oli 2023. aasta lõpus 298,0 miljardit eurot (2022. aasta lõpus oli see veel 248,3 mld € ja 2021. aasta lõpus 204,9 mld €). See tulenes peamiselt liikmesriikidele antud täiendavatest taaste- ja vastupidavusrahastu laenudest ning Ukrainale antud makromajandusliku finantsabi+ laenudest. ELi eelarve riskipositsioon peaks järgnevatel aastatel suurenema (peamiselt taaste- ja vastupidavusrahastu uute laenude tõttu).

10. Miks osutab kontrollikoda suurenenud riskidele seoses ELi vahendite aeglase kasutamisega?

Taaste- ja vastupidavusrahastu maksed olid 2023. aastal oodatust väiksemad. Võetud kulukohustustest (356,4 mld eurot) on välja makstud 141,6 miljardit eurot, mille tulemusel on taaste- ja vastupidavusrahastus alles veel veidi üle 215,2 miljardi euro. Maksed tuleb aga teha enne 2026. aasta lõppu. Kui suureneb surve raha ära kasutada, kasvab tõenäoliselt ka kulutuste vea- ja pettuseoht.

ELi struktuuri- ja investeerimisfondide vahendite kasutusmäär oli 2023. aastal jätkuvalt madal. Sellega kaasneb **vahendite tühistamise risk**, mis võib ohustada ELi eesmärkide saavutamist.

Kontrollikoja 2023. aasta aastaaruanne on Euroopa Liidu 24 keeles kättesaadav veebisaidil eca.europa.eu